

Hoofdstuk 5 Kan de overheid dat regelen?

Intro

- 1 De stijging was ongeveer 150. Dit is ongeveer 20% (20% van 783 = ruim 150).
- 2 Het belang van jongeren zelf: beter voor hun gezondheid.
De gevolgen voor de mensen in hun omgeving: beperking van overlast.
De financiële gevolgen voor de samenleving: minder kosten van behandeling in het ziekenhuis.
- 3 Controle op de handhaving door de overheid.
- 4 Bijvoorbeeld: voorlichting op scholen, informatie over de gevolgen voor ouders, algeheel verbod op reclame voor alcohol, minder verkooppunten voor alcohol toestaan.

Weet je nog?

- 1 (a) het Rijk, (b) rijksoverheid, (c) waterschappen, (d) provincies, (e) provincies.
- 2 De Rijksbegroting is een overzicht van de verwachte inkomsten en uitgaven van de overheid voor het komende jaar. De Miljoenennota is een toelichting hierop met uitleg over de keuzes die de regering heeft gemaakt.
- 3 Op de derde dinsdag van september presenteert de Minister van Financiën de rijksbegroting en de miljoenennota.
- 4 (a) belasting
(b) subsidie
- 5 *Bijvoorbeeld:* je bent werkloos, je bent arbeidsongeschikt.
- 6 (a) collectieve, (b) particuliere, (c) goederen, (d) diensten, (e) winst.
- 7 a De stijging is $20,1 - 17,4 = 2,7$ cent
 $2,7 \div 17,4 \times 100 = \mathbf{15,5\%}$ gestegen.
b De stijging is $20,1 - 9,2 = 10,9$ cent
 $10,9 \div 9,2 \times 100 = \mathbf{118,5\%}$ gestegen.
- 8 Door het parlement (dat moet de door de minister voorgestelde tarieven goedkeuren).
- 9 a Een overschot.
b $\text{€ } 266,8 \text{ miljard} - \text{€ } 259,0 \text{ miljard} = \mathbf{\text{€ } 7,8 \text{ miljard}}$.
- 10 Stijging inkomsten $\text{€ } 273,1 \text{ miljard} - \text{€ } 266,8 \text{ miljard} = \text{€ } 6,3 \text{ miljard}$
 $\text{€ } 6,3 \text{ miljard} \div 266,8 \text{ miljard} \times 100 = \mathbf{2,4\%}$ gestegen.
Stijging uitgaven $\text{€ } 278,4 \text{ miljard} - \text{€ } 259,0 \text{ miljard} = \text{€ } 19,4 \text{ miljard}$
 $\text{€ } 19,4 \text{ miljard} \div 259,0 \text{ miljard} \times 100 = \mathbf{7,5\%}$ gestegen

5.1 Stuurt de overheid de economie?

- 1
  - a De medische kosten worden vergoed door de zorgverzekering.
  - b Het aanbod van zorg komt van huisartsen, ziekenhuizen enz.
  - c De zorgverzekeraars en de zorgaanbieders, die daarover met elkaar onderhandelen.
  - d
    - De overheid stelt vast wat er in het basispakket van de zorgverzekering zit.
    - De overheid heeft vastgesteld dat de basisverzekering verplicht is voor iedere inwoner.
    - Aan de overheid betaalt iedereen volgens de Zorgverzekeringswet een percentage van zijn inkomen.

- 2
  - a Het doel van een ziekenhuis is medische zorg verlenen aan patiënten.
  - b Door betere kwaliteit te leveren (een hoger percentage geslaagde ingrepen), behandelingen te bieden die andere ziekenhuizen niet hebben, betere service.
  - c Particuliere ziekenhuizen willen winst behalen.

- 3
  - a Door marktwerking moeten bedrijven bezuinigen op hun kosten. Dit kan leiden tot een lagere kwaliteit.
  - b Door marktwerking moeten bedrijven met elkaar concurreren. Als de kwaliteit niet voldoet, zullen klanten hun product bij andere bedrijven kopen.

- 4 Bijvoorbeeld:
  - Er ontstaan overschotten of tekorten omdat de productie niet afgestemd wordt op een verandering in de vraag.
  - De producten die gemaakt worden, kunnen verouderd raken omdat ze niet tussentijds aangepast worden aan nieuwe technologische mogelijkheden of aan de wensen van de consument.

- 5
  - a Er is weinig vraag naar arbeid, terwijl het aanbod van arbeid groot is. Daardoor daalt de prijs van arbeid (= de lonen).
  - b In Nederland kennen we het minimumloon. En in cao's zijn per bedrijfstak afspraken gemaakt over de hoogte van de lonen.

- 6
  - a De overheid kan (voor sociale huurwoningen) een maximumhuur en een maximale huurstijging per jaar vaststellen.
Mensen met een lager inkomen kunnen in veel gevallen huurtoeslag krijgen.
  - b Bijvoorbeeld drugs, omdat deze een gevaar vormen voor de gezondheid.
  - c In principe draait productie en verkoop van alcohol en tabak \ op aanbod door bedrijven en vraag door consumenten. Maar de overheid heeft beperkingen opgelegd (accijns waardoor de consumentenprijs hoger wordt, leeftijdsbeperkingen, reclamebeperkingen).

- 7
  - a
    1. Ze worden door de overheid geleverd en betaald.
    2. Iedereen kan er gebruik van maken.
  - b
    - De overheid wil de kwaliteit in eigen hand houden
    - Ze zijn in het belang van iedereen.
    - Het is niet mogelijk om iedereen er apart voor te laten betalen.

- 8
  1. rechtspraak: algemeen belang, kwaliteit bewaken.
  2. onderwijs: algemeen belang, betaalbaar houden voor iedereen.
  3. verlichting: algemeen belang, kwaliteit bewaken, niet individueel te leveren.

- 9** a De ziekenhuizen worden voor een deel betaald door de overheid.
 b Niet iedereen kan de nodige zorg meer betalen.
 c Gewoonlijk zit je op een school die door de overheid bekostigd wordt. Je ouders betalen waarschijnlijk alleen bijzondere kosten en een vrijwillige bijdrage.
 Als je op een particuliere school zit, betalen je ouders alle kosten, vaak enkele duizenden euro's per jaar.
- 10** 1 CPB
 2 CBS
 3 SER
- 11** a onjuist: er wordt gekeken naar toekomstige ontwikkelingen (door het CPB).
 b onjuist: meer banen in de marktsector = particuliere sector.
 c juist: want de werkloosheid daalt.

Samenvatting

In de **particuliere** sector is er **marktwerking**: bedrijven moeten met elkaar concurreren. Voorzieningen die de overheid levert noem je **collectieve** goederen. Door te **privatiseren** draagt de overheid taken over aan particuliere bedrijven.

In een **markteconomie** bepalen vraag en aanbod wat en **hoeveel** er geproduceerd wordt, door wie en tegen welke **prijs**. In een **planeconomie** bepaalt de overheid dat allemaal. Nederland zit daar tussenin met een **sociale markteconomie**.

De overheid kan informatie en advies krijgen van het **CBS**, het **CPB** en de **SER**.

5.2 Het huishoudboekje van de overheid

- 12** a Huiseigenaren.
 b Oirschot: $€ 924,97 - € 830,95 = € 94,02$ gestegen.
 $€ 94,02 \div € 830,95 \times 100 = \mathbf{11,3\%}$ gestegen.
 Edam-Volendam: $€ 855,94 - 718,09 = € 137,85$ gedaald.
 $€ 137,85 \div € 855,94 \times 100 = \mathbf{16,1\%}$ gedaald.
 c Bijvoorbeeld:
 - Ja, want de voorzieningen verschillen ook per gemeente.
 - Nee, want dan zou je voor een zelfde huis in de ene gemeente meer betalen dan in de andere gemeente.
 d De Vereniging Eigen Huis komt op voor de belangen van de huiseigenaren. (Kosten die huiseigenaren maken worden daarom door de vereniging in de gaten gehouden.)
- 13** a Rijksbijdragen = $€ 116,6 \text{ mln} + € 96,0 \text{ mln} + € 46,4 \text{ mln} = € 259 \text{ miljoen}$.
 $€ 259 \text{ miljoen} \div € 369,3 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{70,1\%}$.
 Eigen inkomsten = $€ 32,7 \text{ mln} + € 14,9 \text{ mln} + € 10,6 \text{ mln} + € 40,4 \text{ mln} = € 98,6 \text{ mln}$
 $€ 98,6 \text{ miljoen} \div € 369,3 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{26,7\%}$.
 (Let op: geld onttrekken aan eigen reserves behoort niet tot de inkomsten.)
 b Venlo onttrekt geld aan de reserves.
- 14** 2015: $€ 458 \text{ miljard} \div 17 \text{ miljoen} = € 458.000 \text{ miljoen} \div 17 \text{ miljoen} = \mathbf{€ 26.941}$
 2016: $€ 466 \text{ miljard} \div 17 \text{ miljoen} = € 466.000 \text{ miljoen} \div 17 \text{ miljoen} = \mathbf{€ 27.412}$
- 15** a $€ 262,1 \text{ miljard} - € 253,5 \text{ miljard} = \mathbf{€ 8,6 \text{ miljard}}$ tekort.
 b De premies bedragen $€ 42,3 \text{ miljard} + € 57,1 \text{ miljard} = € 99,4 \text{ miljard}$.

De uitgaven bedragen € 78,1 miljard. Dat is een flink bedrag minder. (Verklaring: een deel van de premies is bestemd voor de Zorg Verzekeringwet en gaat dus op aan de zorg.)

- 16** a Gemeente- en Provinciefonds
 b Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
 c Veiligheid en Justitie.
- 17** a indirecte belasting
 b directe belasting
 c indirecte belasting
- 18** 2. Indirecte belastingen
 3. Directe belastingen
 4. Gasbaten
- 19** a De gasopbrengsten komen voor een groot deel in de staatskas. De overheid betaalt hiervan een deel van de collectieve goederen, waar wij anders belasting voor hadden moeten betalen.
 b Als er minder gas wordt opgepompt, dalen de overheidsinkomsten. Daardoor kan de overheid minder collectieve goederen betalen of de belastingen gaan omhoog.
 c Ja, de nadelen van de gaswinning (aardbevingen) kun je niet ten laste laten komen van een deel van de bevolking, terwijl de rest van de bevolking profiteert van de financiële voordelen van de gaswinning.

Samenvatting

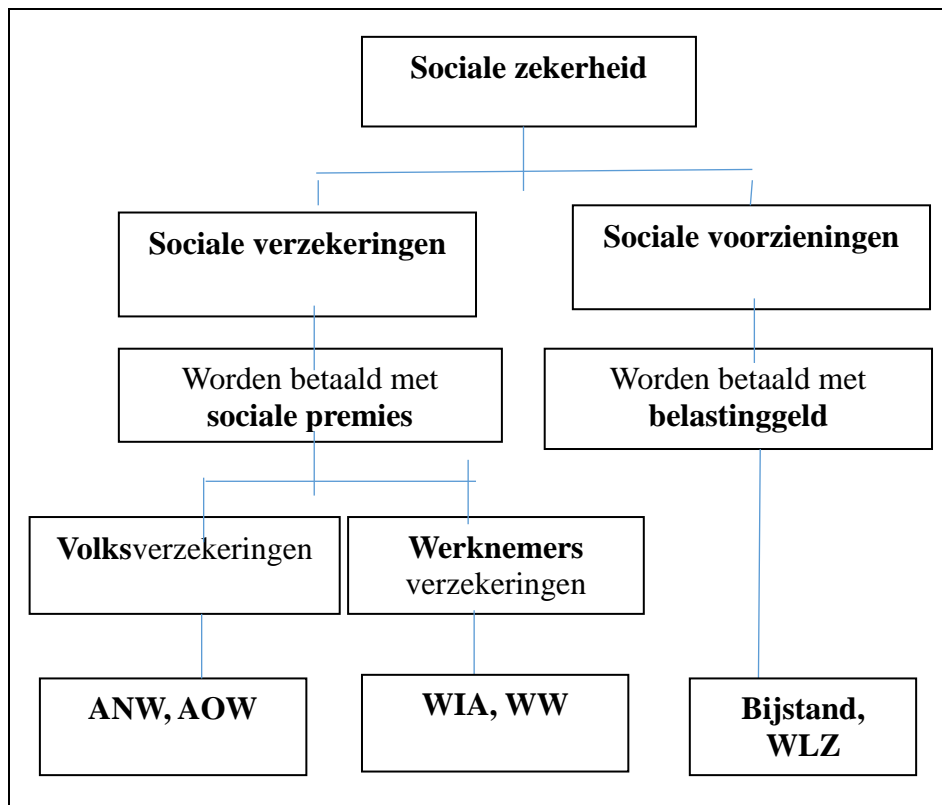
Burgers en bedrijven betalen **belastingen** aan de gemeente en aan het Rijk. In de **Rijksbegroting** laat de rijksoverheid zien wat de verwachte inkomsten en uitgaven voor het komende jaar zijn. Er is een **begrotingstekort** als er meer uitgaven dan inkomsten worden verwacht. In dat geval moet de overheid **lenen** waardoor de **staatsschuld** toeneemt. Over die schuld moet de overheid **rente** betalen. Er zijn belastingen, zoals de **inkomstenbelasting**, die je rechtstreeks aan de overheid betaalt. Dit zijn **directe** belastingen. Belasting die in de prijs van een product verwerkt is, noem je **indirecte** belasting, zoals **btw** en **accijns**.

5.3 Hoe sociaal is ons land?

- 20** a *Eigen antwoord.*
 b Door de fraude aan te pakken hoeft de gemeente Rotterdam minder aan uitkeringen uit te betalen. Te veel betaalde uitkeringen plus boetes krijgt de gemeente als inkomsten binnen.
 c - Het is oneerlijk. Uitkeringen zijn alleen voor degenen die er recht op hebben.
 - Als een deel van de bevolking fraudeert, heeft de rest steeds minder zin om belasting en premies te betalen; ze denken dat het geld dan niet goed besteed wordt.
- 21** a Ja, de AOW is een volksverzekering, dus voor alle inwoners (of ze gewerkt hebben of niet)
 b Nee, de WW is een werknemersverzekering. Jan was geen werknemer en heeft geen recht op WW.

- 22** - De AOW biedt een basisuitkering; het pensioen een aanvulling op de AOW.
 - Iedereen heeft recht op AOW; op pensioen heb je alleen recht als je er premie voor hebt betaald.
- 23** a Nee, want je partner heeft dan de plicht in het levensonderhoud van jullie beiden te voorzien.
 b Nee, als je spaargeld hebt, moet je daar eerst een deel van gebruiken voordat je een bijstandsuitkering krijgt. (In 2016 was dat voor spaargeld boven de € 5.920.)
 c Nee, want met dat werk had je in je eigen inkomen kunnen voorzien.
- 24** a Nee, Vincent heeft daarvoor te kort gewerkt.
 b Bijstandsuitkering.
 c Door het inkorten van de WW-duur zullen mensen eerder een baan accepteren om te voorkomen dat ze in de bijstand terecht komen.

25

- 26** De uitgaven voor Zorg, Sociale zekerheid en Arbeidsmarkt.
- 27** a - Simon heeft een baan en kan gedeeltelijk in zijn eigen levensonderhoud voorzien.
 - Het restaurant heeft een goedkope arbeidskracht in dienst.
 - De gemeente hoeft een lager bedrag aan uitkeringen uit te betalen.
 b We betalen met zijn allen minder premies en belastingen doordat meer mensen zelf in (een deel van) hun eigen inkomen kunnen voorzien.
- 28** a WMO
 b WLZ
 c WLZ
- 29** a Nee, de leeftijd zegt niets over de uren zorg die iemand nodig heeft.

- b Ja, Toos kan hulp krijgen van haar kinderen die in de buurt wonen.
- c Ja, iedere gemeente kan zelf bepalen hoeveel zorg iemand krijgt.

30 Bijvoorbeeld:

- Ja, want ons land heeft nog steeds goede voorzieningen voor mensen die niet voor hun eigen inkomen kunnen zorgen, voor mensen die zorg nodig hebben, voor huisvesting en voor onderwijs.
- Nee, want de voorzieningen worden steeds minder goed.

Samenvatting

Sociale verzekeringen die voor iedereen bestemd zijn, zoals de **AOW** voor ouderen, noem je **volks**verzekeringen. Voor mensen in loondienst zijn er **werknemers**verzekeringen, zoals de **WW** bij werkloosheid. Ze worden betaald met **premies**.

Met belastinggeld worden de sociale **voorzieningen** betaald, zoals de **bijstand**. Het bedrag dat je volgens de overheid minstens nodig hebt om van te kunnen leven, noem je het **sociaal minimum**. Nederland is een **verzorgingsstaat** omdat de overheid uitkeringen, gezondheidszorg, huisvesting en onderwijs voor iedere burger mogelijk maakt.

5.4 Kunnen we zo sociaal blijven?

31 a $\pm 60\%$

- b *Bijvoorbeeld:* studenten, arbeidsongeschikten, huismannen of huisvrouwen.
- c De groep 0 – 19 jaar blijft ongeveer even groot.
De groep 20 – 64 jaar wordt kleiner.
De groep van 65 jaar en ouder wordt groter.
- d Het nationaal inkomen kan afnemen omdat de groep van 20 – 64 jaar kleiner wordt.
Juist in deze groep mensen vind je de meeste mensen met betaald werk.

32 Mensen met een inkomen staan een deel hiervan af in de vorm van premies en belastingen. Met dat geld worden uitkeringen betaald aan mensen die geen eigen inkomen verdienen.

- 33** a Dan kunnen de premies en belastingen om de inactieven van een inkomen te voorzien omlaag.
b Dan stijgt het netto-inkomen.
c Dan moeten de actieven meer belasting en premies betalen omdat er meer geld nodig is voor de uitkeringen aan de inactieven.

- 34** a Mensen werken langer door en betalen langer premie.
b Mensen krijgen vanaf een latere leeftijd AOW. Het totaalbedrag aan AOW-uitkeringen gaat daardoor omlaag.

35 Premies verhogen: het netto-inkomen van de actieven wordt dan steeds lager.
AOW-uitkering verlagen: degenen die geen aanvullend pensioen hebben krijgen dan een te laag inkomen om van te kunnen leven.

- 36** a $3,0 \text{ miljoen} \div 10,0 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{30,0\%}$
b $3,9 \text{ miljoen} \div 10,2 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{38,2\%}$
c Het percentage AOW'ers ten opzichte van het aantal werkenden stijgt. Dit betekent dat de actieven meer premie moeten betalen.

37 Als de arbeidsdeelname (arbeidsparticipatie) toeneemt, stijgt het aantal actieven. Als meer mensen premies en belastingen betalen, levert dat genoeg geld op om het stijgende aantal inactieven (de AOW'ers) te kunnen betalen, zonder de AOW-leeftijd te verhogen.

38 D

39 € 74,6 miljard ÷ € 262,1 miljard × 100 = **28,5%**

40 a Het eigen risico steeg met € 385 – € 150 = € 235
 € 235 ÷ € 150 × 100 = **156,7% gestegen.**

b Iedereen betaalt het eerste deel van de zorgkosten zelf. Zonder dit eigen risico zouden de zorgverzekeraars veel meer zorgkosten moeten vergoeden.

41 Bijvoorbeeld:

- Argument voor: mensen met een hoger inkomen verdienen genoeg om wat meer zelf te betalen voor hun zorg.
- Argument tegen: voor mensen met een laag inkomen zijn die extra kosten moeilijk op te brengen. De kans bestaat dat zij zich niet laten behandelen omdat ze de kosten niet kunnen betalen.

42 a Met de prijs van de zorgverzekering.

b De meeste behandelingen in een ziekenhuis zijn al gauw duurder dan het eigen risico. De kosten daarboven worden vergoed door de verzekeraar.

c Bijvoorbeeld:

- minder behandelingen onder de basisverzekering laten vallen;
- het eigen risico verhogen;
- volgend jaar korting op de premie als je dit jaar geen (of lage) zorgkosten hebt;
- maximumtarieven vaststellen voor ziekenhuisbehandelingen, medicijnen, enz.
- mensen meer laten betalen voor verzorging in een verpleeghuis.

43 a Gestegen van ongeveer € 60 miljard naar ruim € 90 miljard. Dit is ruim de helft meer, dus een stijging van ruim 50%.

b Ouderenzorg. Bijna verdubbeld, dus een stijging van bijna 100%.

c Dat komt door het toenemende aantal ouderen, die ook nog eens ouder worden en langere tijd zorg nodig hebben.

Samenvatting

Actieven zijn de mensen met **betaald werk**. Inactieven zijn de mensen die leven van een **uitkering**, bijvoorbeeld omdat ze werkloos of **arbeidsongeschikt zijn** zijn, of ouder zijn dan de **pensioenleeftijd**. De overheid zorgt voor **herverdeling** van inkomens door iedereen over zijn inkomen **premies** en **belastingen** te laten betalen. Met een deel van dit geld kunnen de **uitkeringen** aan de inactieven betaald worden.

Er is sprake van **vergrijzing** als het aandeel ouderen in de bevolking toeneemt. Als gevolg hiervan is er veel geld nodig om de **AOW** en de **zorgkosten** te betalen.

Oefenopgaven

Oefenopgaven paragraaf 5.1

- 1 a planeconomie
b planeconomie
c vrijemarkteconomie
d planeconomie
- 2 Als de overheid bepaalt wat gemaakt worden en tegen welke prijs, zullen bedrijven achterblijven in hun ontwikkeling. Met hoogopgeleide werknemers kunnen bedrijven nieuwe producten maken en nieuwe productietechnieken toepassen en daarmee voortdurend inspelen op de vraag
- 3 *Bijvoorbeeld:*
De markt in Nederland wordt grotendeels bepaald door vraag en aanbod, maar
  - de overheid stelt het minimumloon vast;
  - de overheid bepaalt de maximumhuur voor sociale huurwoningen;
  - de overheid bepaalt welke vervoersbedrijven het openbaar vervoer mogen verzorgen;
  - heft accijns op bepaalde producten zodat de vraag ernaar minder wordt; enzovoort.
- 4 **D**
- 5 a Na privatisering zou het bedrijf dat de rechtspraak doet als doel hebben om winst te maken. Daardoor kan de zorgvuldigheid van de rechtspraak dalen.
b De rechter moet onpartijdig zijn. Als de rechtbank uit is op winst, zou de rechter gevoelig kunnen zijn voor extra betalingen door verdachten.
- 6 a Een geprivatiseerd bedrijf wil winst maken. Om dit te bereiken kan het bedrijf de prijs van drinkwater verhogen.
b Drinkwaterbedrijven gaan met elkaar concurreren (om een vergunning te krijgen om in een bepaald gebied het drinkwater te mogen leveren).
- 7 a Bijvoorbeeld eten, drinken en woonruimte.
b Als geprivatiseerde bedrijven geen concurrentie ondervinden, kunnen ze de prijzen verhogen in het nadeel van de consument.
- 8 **A**

Oefenopgaven paragraaf 5.2

- 9 **A, D en E**
- 10 a $(0,1843\% + 0,1828\% + 0,2086\% + 0,1589\% + 0,1169\%) \div 5 = \mathbf{0,1703\%}$
b $0,2086 \div 100 \times \text{€ } 188.000 = \mathbf{\text{€ } 392,17}$
c 1. Door het ozb-percentages te verhogen.
2. Door de WOZ-waarde van de woningen te verhogen.

- 11** a Als de regering bijvoorbeeld de belastingtarieven verhoogt, worden de netto-inkomens lager, waardoor de koopkracht afneemt.
 b De overheid kan:
 1. bezuinigen op de uitgaven (bijvoorbeeld minder geld voor onderwijs).
 2. de belastinginkomsten verhogen (bijvoorbeeld hogere btw-tarieven).
- 12** Het begrotingstekort wordt lager doordat de uitgaven lager zijn dan verwacht.
- 13** a Nederland: € 466 miljard ÷ 17 miljoen =
 € 466.000 miljoen ÷ 17 miljoen = **€ 27.411,76** per inwoner.
 Duitsland: € 2.760 miljard ÷ 81 miljoen =
 € 2.760.000 miljoen ÷ 81 miljoen = **€ 34.074,07** per inwoner.
 b Duitsland heeft € 34.074,07 - € 27.411,76 = € 6.662,31 meer staatsschuld per inwoner.
 Dat is € 6.662,31 ÷ € 27.411,77 × 100% = **24,3% hoger** dan in Nederland.
- 14** a Bijvoorbeeld: btw en accijns.
 b Bijvoorbeeld: inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting.
- 15** a Als de overheid de inkomstenbelasting (of loonbelasting) verhoogt, worden de netto-inkomens lager, waardoor de koopkracht daalt.
 b Als het btw-tarief omhoog gaat, stijgen de consumentenprijzen, waardoor de koopkracht daalt.
 c Bijvoorbeeld:
 - Mee eens: Je kunt zelf bepalen hoeveel je koopt. Als je minder koopt, betaal je minder indirecte belastingen. Op de directe belasting (over je inkomen) heb je geen invloed (behalve als je minder gaat verdienen).
 - Niet mee eens: Je moet van alles kopen om te kunnen leven. Over je aankopen betaal je indirecte belastingen. Je kunt wel zelf beslissen om minder te werken en minder te verdienen, waardoor je minder directe belastingen betaalt.

Oefenopgaven paragraaf 5.3

- 16** Volksverzekeringen zijn voor alle inwoners van ons land, terwijl werknemersverzekeringen alleen voor werknemers in loondienst zijn.
- 17** a Door de vergrijzing komen er meer ouderen in verhouding tot het aantal werkenden. De werkenden moeten steeds meer premie betalen om alle AOW-uitkeringen voor de ouderen te kunnen betalen.
 b 1. Mensen krijgen vanaf een hogere leeftijd AOW, waardoor er minder geld nodig is voor het totaalbedrag aan AOW-uitkeringen.
 2. Mensen werken langer door, waardoor ze ook langer premies voor de AOW betalen.
- 18** a Als je niet solliciteert, vind je geen baan. Het lijkt er dan op dat je niet wilt werken. In dat geval krijg je geen uitkering.
 b De WW is een sociale verzekering waarvan de uitkeringen worden betaald uit een 'potje' dat gevuld is met betaalde WW-premies.
 Een sociale voorziening wordt betaald met belastinggeld.
 c Bijvoorbeeld:
 - Ja, iedereen moet moeite doen om in zijn eigen inkomen te voorzien.
 - Nee, want de kans dat je dan nog ergens aangenomen wordt, wordt steeds kleiner.

19 D

- 20** Als je met iemand samenwoont, kun je bepaalde kosten delen, bijvoorbeeld de huur. Als je alleen woont, moet je alle kosten in je eentje betalen.
- 21** Werken voor het minimumloon levert je een iets hoger inkomen op dan wanneer je van een uitkering ter hoogte van het sociaal minimum moet leven. Dit stimuleert mensen met zo'n uitkering om een betaalde baan te zoeken.
- 22 A**
- 23** Bijvoorbeeld:
- In het belang van de ouderen: de meeste mensen vinden het fijner om thuis te wonen dan in een verzorgingstehuis. Met hulp die betaald wordt door de WMO wordt dit voor hen mogelijk.
  - In het belang van de overheid: de kosten voor de WMO zijn veel lager dan de kosten van opname in een verzorgingstehuis.

Oefenopgaven paragraaf 5.4

- 24** a Afname van het aantal inactieven.
b Afname van het aantal inactieven.
c Toename van het aantal actieven.
d Afname van het aantal inactieven.
- 25** Door overdracht van inkomens. Actieven betalen premies en belastingen waaruit het inkomen van inactieven wordt betaald.
- 26** Ja, mensen met hogere inkomens betalen meer belasting. Een deel van deze belastingen wordt gebruikt voor de huurtoeslag en zorgtoeslag voor mensen met een laag inkomen.
- 27** a Het aantal ouderen neemt toe, terwijl de leeftijdsgroep daaronder krimpt.
b De vergrijzing neemt na 2050 verder toe. Dat komt vooral door de afname van de jongere leeftijdsgroepen.
- 28 D**
- 29** De ouderen vormen een interessante doelgroep: het gaat om veel mensen met veel vrije tijd waarvan een groot deel een redelijk inkomen heeft. Bedrijven kunnen veel verdienen met goederen of diensten die bij deze leeftijdsgroep passen.
- 30** a Dat zorgt ervoor dat zowel mensen met een goede gezondheid als mensen met een slechte gezondheid verzekerd zijn. Allen betalen zo mee aan de zorgkosten en niemand wordt uitgesloten van zorgverlening.
b Als de kosten toenemen, moeten de premies omhoog.
c De zorgverzekeraars moeten samen met de ziekenhuizen de kosten proberen te beperken, zodat de premies niet te veel hoeven te stijgen.

Hoofdstuk 5 Rekenen

- 1** $21\% - 6\% = 15\%$ minder btw
 $0,15 \times \text{€ } 21.000 = \text{€ } 3.150$ bespaard.
- 2** Jaarlijks zijn er $52 \times 200 = 10.400$ ritten.
 De subsidie voor deze ritten bedraagt $10.400 \times \text{€ } 7 = \text{€ } 72.800$.
 De gemeente bespaart $\text{€ } 230.000 - \text{€ } 72.800 = \text{€ } 157.200$.
- 3** De groei is $0,021 \times \text{€ } 750 \text{ miljard} = \text{€ } 15,75 \text{ miljard}$.
 Het bbp wordt $\text{€ } 750 \text{ miljard} + \text{€ } 15,75 \text{ miljard} = \text{€ } 765,75 \text{ miljard}$.
- 4** De stijging is $\text{€ } 422,30 - \text{€ } 308,10 = \text{€ } 114,20$
 $\text{€ } 114,20 \div \text{€ } 308,10 \times 100 = 37,1\%$ gestegen.
- 5** $\text{€ } 7,8 \text{ miljard} = \dots\%$ van $\text{€ } 482 \text{ miljard}$
 $\text{€ } 7,8 \text{ miljard} \div \text{€ } 482 \text{ miljard} \times 100 = 1,6\%$
- 6** a $0,65 \times \text{€ } 78,4 \text{ miljard} = \text{€ } 50,96 \text{ miljard}$.
 b $0,75 \times \text{€ } 50,96 \text{ miljard} = \text{€ } 38,22 \text{ miljard}$ inkomsten uit het 21% tarief.
 21% btw = $\text{€ } 38,22 \text{ miljard}$
 20% btw = $\text{€ } 38,22 \text{ miljard} \div 21 \times 20 = \text{€ } 36,4 \text{ miljard}$
 De btw-inkomsten dalen met $\text{€ } 38,22 \text{ miljard} - \text{€ } 36,4 \text{ miljard} = \text{€ } 1,82 \text{ miljard}$
- 7** $\frac{2}{3} \times \text{€ } 24.000 = \text{€ } 16.000$ uitgaven $\rightarrow 0,21 \times \text{€ } 16.000 = \text{€ } 3.360$ btw.
 $\frac{1}{3} \times \text{€ } 24.000 = \text{€ } 8.000$ uitgaven $\rightarrow 0,06 \times \text{€ } 8.000 = \text{€ } 480$ btw.
 Aan btw betalen ze nu in totaal $\text{€ } 3.360 + \text{€ } 480 = \text{€ } 3.840$.
 Bij één tarief van 15% wordt dat $0,15 \times \text{€ } 24.000 = \text{€ } 3.600$ btw betaald.
 Dat is $\text{€ } 3.840 - \text{€ } 3.600 = \text{€ } 240$ minder btw.
- 8** $\frac{3}{4} \times \text{€ } 460 \times 0,06 = \text{€ } 20,70$ btw
 $\frac{1}{4} \times \text{€ } 460 \times 0,21 = \text{€ } 24,15$ btw
 In totaal $\text{€ } 20,70 + \text{€ } 24,15 = \text{€ } 44,85$ btw.
- 9** Daling overheidsinkomsten $0,007 \times \text{€ } 253,5 \text{ miljard} = \text{€ } 1,8 \text{ miljard}$ ($\text{€ } 1.774,5$ miljoen).
 Deze daling wordt volledig veroorzaakt door een vermindering van de aardgasbaten.
- 10** a $(17,9 + 0,6 + 9,65 =) 28,15\% \div 100 \times \text{€ } 2.890 = \text{€ } 813,54$.
 b $17,9 \div 100 \times \text{€ } 31.345 = \text{€ } 5.610,76$ per jaar
 $\text{€ } 5.610,76 \div 12 = \text{€ } 467,56$ per maand.
- 11** $75\% = \text{€ } 2.108,50$
 $100\% = \text{€ } 2,108,50 \div 75 \times 100 = \text{€ } 2.811,33$
- 12** a AOW + pensioen is $\text{€ } 1.138,15 + \text{€ } 957 = \text{€ } 2.095,15$
 $\text{€ } 3.105 - \text{€ } 2.095,15 = \text{€ } 1.009,85$ minder.
 $\text{€ } 1.009,85 \div \text{€ } 3.105 \times 100 = 32,5\%$ minder.
 b $\text{€ } 3.105 - \text{€ } 1.138,15 = \text{€ } 1.966,85$
 $\text{€ } 1.966,85 \div \text{€ } 3.105 \times 100 = 63,3\%$ minder.
- 13** a $0,70 \times \text{€ } 1.524,60 = \text{€ } 1.067,22$
 b Netto-inkomen per maand = $\text{€ } 1.067,22 - \text{€ } 94,52 = \text{€ } 972,70$
 Dit is $\text{€ } 972,70 \times 12 \div 52 = \text{€ } 224,47$ per week.

14 D $3 \times \text{€ } 168,83 \times 3 = \text{€ } 506,49$ per kwartaal
Dit is $\text{€ } 232,71 + \text{€ } 273,78$.

15 1957: $740.000 \div \text{€ } 11.000.000 \times 100 = 6,7\%$
2017: $3 \text{ miljoen} \div 17 \text{ miljoen} \times 100 = 17,6\%$.
In 2017 zijn er in verhouding de meeste AOW'ers.

16 a Premies: $13,3 \text{ miljoen} \times \text{€ } 112,50 \times 12 = \text{€ } 17.955$ miljoen per jaar
Zorgkosten: $\text{€ } 95 \text{ miljard} = \text{€ } 95.000$ miljoen per jaar
 $\text{€ } 17.955 \text{ miljoen} \div \text{€ } 95.000 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{18,9\%}$

b $\text{€ } 95 \text{ miljard} \div 13,3 \text{ miljoen} = \text{€ } 95.000 \text{ miljoen} \div 13,3 \text{ miljoen} = \text{€ } 7.142,86$ per jaar
 $\text{€ } 7.142,86 \div 12 = \mathbf{\text{€ } 595,24}$ premie per maand

Hoofdstuk 5 Examentraining

Collectieve uitgaven

- 1 (1) instellingen voor de sociale zekerheid.
(2) lagere overheden.
- 2 40% = € 260 miljard
100% = € 260 ÷ 40 × 100 = **€ 650 miljard.**
- 3 **C**
- 4 **D**
- 5 *Bijvoorbeeld:*
  - Een particulier bedrijf wil winst maken. Hierdoor kan de prijs omhoog gaan.
  - Reclame/promotie leidt tot extra kosten en dus tot prijsstijging.
- 6 Door de privatisering kan er concurrentie komen. Door te concurreren kunnen de prijzen gaan dalen.

Vergrijzing: bedreiging of kans?

- 7 **A**
- 8 *Bijvoorbeeld:*
  - uitgaven voor de gezondheidszorg
  - uitgaven voor verzorgings- en verpleegtehuizen.
- 9 *Bijvoorbeeld:*
  - Kinderbijslag: er komen in verhouding minder kinderen.
  - Onderwijs: er komen in verhouding minder kinderen.
  - Werkloosheidsuitkeringen: ouderen in de AOW krijgen geen werkloosheidsuitkeringen meer.

Karin en Rainier krijgen een kind

- 10 $6 \times 4 \times € 194,99 =$ **€ 4.679,76**
- 11 Kosten per kind in % van het besteedbaar inkomen:
Bij 1 kind: 17% van het besteedbaar inkomen.
Bij 2 kinderen: $26\% \div 2 = 13\%$ van het besteedbaar inkomen.
Bij 3 kinderen: $33\% \div 3 = 11\%$ van het besteedbaar inkomen.
Bij 4 kinderen: $40\% \div 4 = 10\%$ van het besteedbaar inkomen.
- 12 Ze maken dan meer gebruik van elektra, gas, water, enz.
- 13 Voorbeeld van een juist argument voor de mening van Tineke:
  - De overheid wil dat iedereen blijft werken als er kinderen komen. Dit moet je dus niet minder aantrekkelijk maken als je meer gaat verdienen.Voorbeeld van een juist argument voor de mening van Karin:
  - Met een hoog inkomen zijn de kosten makkelijker te dragen dan met een laag inkomen, dan heb je minder toeslag nodig.

14 *Bijvoorbeeld:*

- De werkgever denkt dat het voor een werknemer niet motiverend is als hij een lager salaris in het vooruitzicht heeft aan het eind van zijn carrière, waardoor er geen prikkel ontstaat om erg zijn best te doen.
- Een werkgever wil niet een hoog salaris betalen aan een werknemer met weinig ervaring.